

Fotografie v Náchodě

od počátku do 2. světové války

Michaela Stejskalová

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědná fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2008

Fotografie v Náchodě

od počátku do 2. světové války

Michaela Stejskalová

Bakalářská diplomová práce

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Aleš Kuneš

Oponent: Odb. as. Mgr. Antonín Braný

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědná fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vytvořila samostatně a že jsem použila pouze literaturu a prameny, uvedené v bibliografii.

Souhlasím, aby tato práce byla zveřejněna za účelem do Ústřední knihovny Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, do Ústředního muzea v Praze - Knihovny UMPRUM a na internetové stránky ITF.

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Aleši Kunešovi, Mgr. Pavlu Scheuflerovi za cenné konzultace, sběrateli Antonínu Křížovi za ochotu, vstřícnost a informace, dále editelce náchodského Státního okresního archívu Mgr. Lýdii Baštecké, pracovníkům Regionálního muzea v Náchodě a všem ostatním, kteří mi poskytli informacemi, v neposlední řadě pak mému rodičům.

Obsah

Úvod	6
1/ M sto Náchod se p edstavuje	7
2/ Po átky fotografie v regionu	9
3/ Fotografická rodina Kolínských	16
4/ P elom století	20
5/ Amatérská fotografie	23
6/ Ludvík Geitner	29
7/ Otto Raiman	32
8/ Živnostenská fotografie mezi válkami	35
9/ Mapování náchodské fotografické historie	40
Záv r	42
Seznam obrázk a fotografií v textu	44
Bibliografie a informa ní zdroje	46
Chronologie d jin náchodské fotografie	50
Jmenný rejst ík	53
V cný rejst ík	56

Úvod

K výběru tématu mé bakalářské práce mne kromě zájmu o historii a památky vedla absence souvislého písemného materiálu, týkajícího se dějin fotografie našeho regionu.

Domnívám se, že tvorba zdejších osobitých fotografické minulosti, a už živnostník anebo amatér, by neměla upadnout v zapomnění. Zájem vedení na kterých náhodských institucí je toho důkazem. Upoutání minulostí v souvislosti s fotografií není u mě náhodný i krátkodobý. Můj otec pracuje celý život v Náchodě jako fotograf, jeho prastrýc Antonín Nágl měl zavedenou fotografickou živnost v nedalekém Hronově, kde v jeho dřevěném ateliéru získával otec své první zkušenosti se zpracováním fotografií. Také moje praktická bakalářská práce se dotýká stejného tématu – Memoria teneo (Chovám v paměti).

Sbírka materiálu pro tuto práci se z největší části opírá především o spolupráci s největším sběratelem starých náhodských fotografií Antonínem Křížem, dalším cenným zdrojem jsou texty historika a sběratele Oldřicha Šafáře (1921–2004). A dále studium dokumentů, zahrnující badatelskou činnost v muzeích, archivech, knihovnách, atd.

Dějiny náhodské fotografie, jak je zde popisují, se otevírají v jejich počátku, 60. letech 19. století a práce končí před začátkem 2. světové války.

1

Město Náchod se představuje

V samotném názvu města je patrný kořen slova *chodit*, Náchod totiž stojí na zemské stezce té části severovýchodní hranice Čech, kudy se odedávna chodilo do Polska, ve strategicky důležitém průsmyku. Tímto místem proudila už stáda prehistorických zvířat a v jejich stopách také první lidé, osídlující kotlinu v paleolitu. Kotlina byla velmi exponovaná i v dalších dobách, kdy tudy procházely karavany kupců i armády veteránů, vnikajících tudy do Čech.¹

Dejme slovo vzpomínce slavného náchodského rodáka, spisovatele Josefa Škvoreckého (*1924, jeden z nejvýznamnějších českých poválečných prozaiků, narodil se a vyrůstal v Náchodu, svoje rodné město popisuje jako Kostelec v mnoha svých dílech, například *Zbabělci*, *Prima sezóna*, *Sedmiramenný svícen*, *Příběh inženýra lidských duší* ze svého životopisu *Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty* (vydaného roku 1994 v Praze): „*V ranném dětství promlouvala ke mně historie ze všech stran a mnoha různými jazyky. Renesanční zámek, vévodící městu, vystavěli na ruinách pevnosti, pocházející snad z jedenáctého století; zbytky jejich kamenných hradeb se vinuly po prudkém skalnatém svahu dolů a končily smradlavou věžičkou, prý bývalou zámeckou hladomornou, údajně dosud plnou starodávných kostí.*“

První zmínka o náchodském okolí v historických pramenech je v Kosmově kronice a upomíná na místo, kam kníže (a od roku 1085 první český král) Vratislav II. svolal v roce 1068 papežské knížectví, aby jim představil nového pražského biskupa. Samotné jméno Náchod lze nalézt poprvé až v listině benediktinského opatství z 8.8.1254. Rozsáhlé území tehdy patřilo významnému feudálovi Hronovi z rodu Naeraticů. Ten založil na vyvýšeném ostrohu nad řekou Metují pevný kamenný hrad a pod ním město.²

V plejádě dalších majitelů slavných jmen se dále na panství

Obr. 1

Obr. 2

¹ Baštecká, L-Ebelová, I: Náchod. S. 15.

Bouza, E.: Dějiny Náchoda. In: Náchod 1254-1979. Nestr.

² Viz pozn. 1. S. 19.

náchodském stídají král Jan Lucemburský, Hynek z Dubé, Anna Svidnická, Beneš Silný z Dubé, Jetich z Janovic, Boček z Kunštátu a z Podbrad.

Po celou dobu husitských válek byl hrad v rukou husitů a jeho osádka musela proto elít útokům z katolického Slezska. Roku 1437 hrad i s městem dobyl husita Jan Kolda ze Žampachu, který odtud podnikal loupeživé výpravy do všech i Slezska, roku 1440 se dokonce pokusil o dobytí Prahy. Později v tomto pokračoval i jeho syn Kolda ml. ze Žampachu. Jiří z Podbrad získal své právoplatné dědictví roku 1456, kdy se hradu zmocnil vojenskou silou.

Významnými majiteli, jejichž vláda na panství je spojena s rozsáhlou stavební činností, byl rod Smiických, ve druhé polovině 16. století jeden z nejbohatších v českých zemích. Zikmund Smiický ze Smiic koupil Náchod roku 1544 a ten zůstal tomuto rodu v držení do roku 1620, kdy jim byl zabaven v rámci pobohorských konfiskací za účast ve stavovském povstání. Poslední mužský člen rodu Albrecht Jan Smiický, který zdědil náchodské panství roku 1614, byl aktivním účastníkem stavovského odboje. Jednání povstalců se uskutečnila v jeho pražském paláci na Malé Straně, osobně se účastnil květnové defenestrace roku 1618, byl jedním z četných direktorů a snad pomýšlel i na to stát se českým králem. Jeho ambicím však ukončila konec neokávaná smrt roku 1618. Náchodské panství získala Markéta Salomena a na zdejší zámku strávil poslední noc v českých zemích Fridrich Falcký, tzv. zimní král, když se zde zastavil před svým ústupem ze země po porážce na Bílé hoře. Dodnes je v dlažbě na Karlově náměstí obnovována podkova, kterou prý zimní král zde ztratil a lidé na ni šlapou ve víře, že jim to přinese štěstí.

Mezi popravenými 27 českými předáky na Staroměstském náměstí 21. 6. 1621 byl i náchodský měšťan, člen stavovského direktoria, Tobiáš Štefek z Koloděj.³

Majetek Smiických propadl konfiskací. Jméno slavného rodu si vypůjčil pro svého hrdinu Dannyho ze série knih, odehrávající se v jeho rodném městě spisovatel Josef Škvorecký, ne náhodou, zjistil spolupráci s jednou z tvůrkyň rodu.⁴

Roku 1623 koupila náchodské panství Marie Magdalena Trčková z Lobkovic, líčená jako hrabivá šlechtična, poddanými nazývána „zlá Manda“. O několik let později (1629) jej postoupila svému synovi

Obr. 3

³ Viz pozn. 1. S. 81-86.

⁴ Škvorecký, J.: Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty. S. 18, 20.

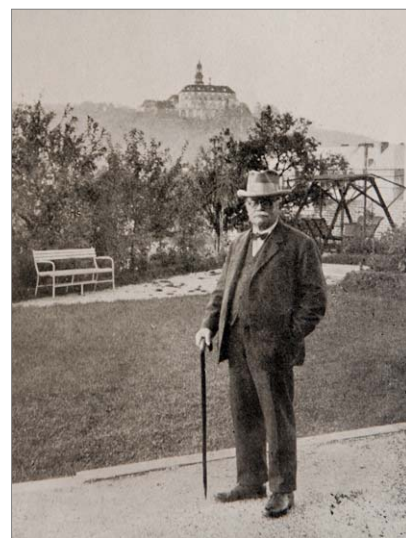
Adamovi Erdmanovi Trkovi z Lípy. Adam byl posledním majitelem panství, pocházejícím z české šlechty. Byl švagrem velitele císařských vojsk Albrechta z Valdštejna (o němž není zcela vyloučeno, že se snad na náchodském zámku roku 1583 narodil) a v něm stál po jeho boku až do jeho smrti 25. 2. 1634, kdy byl spolu s ním zavražděn v Chebu.

Téhož roku přešel hrad i s panstvím, znovu jako císařský konfiskát, do rukou italského šlechtice Ottavia Piccolominiho de Arragona jako odměna za odhalení a potlačení Valdštejnova spiknutí. Paradoxně se spolu s ním vrátil na náchodský zámek dopis, v kterém Trka doporučil tohoto úspěšného válečníka do Valdštejnových služeb (stal se velitelem jeho osobní stráže). Rod Piccolomini, z něhož pocházel i papež Pius II, vlastnil panství do roku.

Roku 1792 koupil panství Petr Biron, vévoda Kuronský a Zaháský, který pozvedl úroveň zdejšího kulturního života, mimo jiné na zámku zřídil divadlo. Po jeho smrti roku 1800 panství zdědila jeho nejstarší dcera Kateřina Frederika Vilemína, vévodkyně Zaháská, dobře známá jako paní kněžna z románu Babička od Boženy Němcové.⁵

Roku 1842 panství zakoupil princ Jiří Vilém Schaumburg-Lippe (1834-1906) za 2 500 000 zlatých. Tento německý rod na Náchod vládl až do konce 2. světové války, po níž byl všechen majetek zkonfiskován a přešel do správy státu. Zajímavý názor na knížecí rodinu zastával Jiří Stanislav Guth-Jarkovský (1861-1943), spisovatel, propagátor sportu i ceremoniálů prezidenta T.G.Masaryka, autor řady knih o pravidlech chování. Působil i roky jako vychovatel v princův rodině, do Náchoda se odstěhoval po smrti manželky Anny a zde také zemřel. „Podivno, že tam u té větve panující německé rodiny, kde by toho člověk jistě nejméně očekával, učil a naučil jsem se demokratismu. ...mnohem více demokratickou (nežli bývalá šlechta bývalo německé panstvo náchodské, které přese svoje německví pohlíželo na Čechy... mnohem příznivěji nežli příslušníci české šlechty.“ Tak píše ve svých Pamětech (díl 1. Doby mládí – doby štěstí).⁶

Významná strategická poloha Náchoda, dle vod, který přiml rytíř Hrona vybudovat zde pevný hrad a místo, byla i dle vodem pro vybudování jednoho z nejvýznamnějších objektů pohraničního opevnění - Dobrošovská pevnost na protější kopci, součástí linie českého opevnění severní hranice pro obranu země před fašistickým Německem v třicátých letech 20. století.

Obr. 4

⁵ Viz pozn. 1. S.89-147.

⁶ Kalábová, H.-Jánský, Z.: Generál jízdy Vilém princ ze Schaumburg-Lippe. S. 21, 23.

Z dalších významných osobností, spjatých s Náchodem, nelze opomenout alespo zmínkou:

Antonín Strnad (1746–1799, narozen v Náchod)
Matematik, astronom, meteorolog, editel hv zdárny v Klemen-
tinu, profesor a rektor pražské univerzity, estný m š an Prahy

Josef Regner (1794–1852, zem el v Náchod)
Ppáter Havlovický z Jiráskovy kroniky "U nás", nejznám jší
pos-tava Náchodska z doby národního obrození, celý život
usiloval o hmotné a duchovní povznesení lidu

Josef Myslimír Ludvík (1796–1856, zem el v Náchod)
Náchodský kaplan, obrozenecký kn z, historik a badatel, autor
prvních d jin Náchoda "Památky hradu, m sta a panství Ná-
choda" z roku 1857

Jan Karel Hraše (1840–1907, zem el v Náchod)
editel a inspektor náchodských škol, archeolog, historik, spi-
sovatel, autor d jin Náchoda do roku 1740, zakladatel m st-
ského muzea

JUDr. Josef ížek (1861–1934, zem el v Náchod)
Starosta m sta, mimo ádná osobnost, ochotník, len Sokola,
elný funkcioná mnoha spolk , velmi se zasloužil o rozvoj
m sta

Jan Letzel (1880–1925, narozen v Náchod)
Architekt, pat il mezi nejlepší žáky Jana Kot ry, realizoval
mnoho významných staveb v Japonsku, projektoval tzv.
Hirošimský dóm, zni ený p i atomovém výbuchu v r. 1945,
troska zapsána do seznamu kulturního d dictví UNESCO⁷

Vratislav Blažek (1925–1973, narozen v Náchod)
Známý eský dramatik a filmový scenárista, autor scéná
k film m: Starci na chmelu, Dáma na kolejích, Sv táci, i pís-
ových text : nap . Den je krásný, Dáme si do bytu

Obr. 5

⁷ Viz pozn. . 1.

www.mestonachod.cz, srpen 2008

2

Počátky fotografie v regionu

Vynález fotografie vstoupil do dějin v roce 1839 a první fotografickou technikou používanou v praxi byla daguerrotypie, nazvaná podle svého tvůrce L. J. M. Daguerra. Takové obrázky nevznikaly na principu negativ-pozitiv jako pozdější techniky, šlo tedy o unikátní exempláře, dnes velmi cenné také proto, že byly náchylné k poškození díky nestálosti fotografického obrazu. Do českých nově objevených pronikl poměrně záhy a to díky jednak profesoru pražské univerzity Ferdinandu Hesslerovi, který si znalost daguerrotypie osvojil v zahraničí, a jednak díky vídeňskému fyzikovi Andreasi von Ettingshausenovi, který se osobně znal s Daguerrrem a který seznámil s daguerrotypií také dalšího významného fyzika v českých zemích, rektora piaristické koleje v Litomyšli, Ignace Floruse Staška. Dne 2. února 1840 daguerrotypovali a společně tak vytvořili snímek pošty v Litomyšli, který je nejstarší dochovanou fotografií nejen ve východních českých zemích, ale v českém království vůbec.

V této době se praktická daguerrotypie provozuje v českých zemích pouze v Praze, Litomyšli, Brně a Plzni. Není tedy příliš pravděpodobné, že by i v Náchodě daguerrotypie vznikaly. Ty, jež má ve svých sbírkách Regionální muzeum v Náchodě a náchodský zámek, byly tedy nejspíše importovány odjinud, zejména z domovů šlechtických rodin.⁸

Nové médium fotografie ve své praktické podobě proniká do Náchoda v šedesátých letech 19. století. Právě včas na to, aby mohlo zaznamenávat dynamickou péči o podhorského městečka v hospodářské i kulturní centrum celého zdejšího kraje. V první polovině šedesátých let 19. století, tedy v době vzniku první zdejší velké textilní továrny, žije v Náchodě necelých 3000 obyvatel.

Obr. 6

⁸ Scheufler, P.: Počátky daguerrotypie v Království českém. www.scheufler.cz. (26.8. 2008).

Zikmund, J.: Daguerrotypie ve východních českých zemích. S. 8-9.

Vznikají tu hned dva profesionální fotoateliéry.

Jako první otevřel svůj fotografický ateliér **Theodor Pozděna**. Narodil se v Náchodě 1. února 1844 jako syn náchodského mšeňana a truhlářského mistra Antonína Pozděny. Vystudoval malířství na vídeňské akademii a fotografii se vnoval ve svém ateliéru na Krajském náměstí. Jeho práci bohužel předčasně ukončila smrt (tuberkulóza) ve válečném roce 1866 ve věku pouhých 22 let. Fotografie, které bychom mu mohli připisovat, se nedochovaly.⁹

Také druhý z fotografů, **Antonín Markl**, skončil v Náchodě svou činnost toho roku, a to záhadným zmizením z města.

Do náchodské fotografické historie se zapsal jako fotograf a rafinovaný pruský špión prusko-rakouské války v jedné osobě.

„Jedná se o špióna z roku 1866. Výzvědná služba Průšáků už tenkrát byla výtečná, přímo geniální. Průšáci předem věděli u nás o každém kameni – a všechny operační plány rakouské armády měli napřed v rukou. Krajinu kolem Náchoda ovládali do všech podrobností. Roku 1865 usadil se v Náchodě nový fotograf, jménem Antonín Markl, Průšák, který si ale brzo získal oblibu obyvatelstva. – Fotografoval dobře a zhotovoval portréty pro nemajetné zdarma a bohatým za plat. Zejména se však zajímal o okolí a pilně sbíral krajinské snímky, které fotografoval, jak říkal, pro sebe, aby měl na Náchodsko památku. Ač v Náchodě bylo tehdy plno vojska, přece nevzniklo proti tomuto Průšákovi nejmenší podezření. Krátce před vypuknutím války fotograf Markl z Náchoda zmizel. Když Průšáci překročili a obsadili Náchod a postranními cestičkami vpadli v bok rakouským regimentům na Brance, pozdě teprve se ukázalo, že fotograf Markl byl německým špiónem a že plného půl roku fotografoval v Náchodě pro pruský generální štáb!“¹⁰ Takto ho odhalil v roce 1925 redaktor Náchodských listů F. K. Zachoval v článku „Náchodský špión“.

Antonín Markl byl však bez pochyb šikovný autor vizitek, které signoval „Anton Markl Fotograf in Nachod“ (viz obr. 8, 9).

Zavedením vizitkové fotografie započal pařížský fotograf Disdéri v roce 1854 mohutnou portrétní revoluci. Bylo to tři roky po objevení mokrého kolódiového procesu Frederickem Scottem Archerem - techniky, která vynález fotografie masově rozšířila zrychlením a zlevněním celého procesu. Daguerrotypie jako povodní, nejstarší praktický způsob zhotovování fotografií, známý od roku 1839, se v 60. letech již téměř nepoužíval. Daguerrotypické portréty byly reprezentativními díly

Obr. 7

⁹ O. Šafář: Náchod 1866-1916. Okr. muzeum v Náchodě 1986. Státní oblastní archiv v Zámruku, příslušná matrice.

¹⁰ Pruský špión z r. 1866. In: Od kladského pomezí 1927-1928. S. 159. Původně z Náchodských listů, 16. ročník, č. 28.

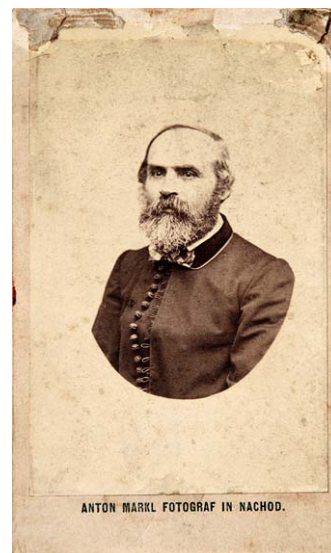
a unikátními originály, podobně jako malířská díla. Pro jejich vytvoření byl často fotograf nucen upevnit hlavu portretovaného člověka ke speciální podložce, aby zamezil pohybové neostrosti snímku při mnohaminutových expozicích. To již nyní nebylo zapotřebí a navíc ze sezení mohlo vzniknout až 12 fotografií na jedné negativní desce. Kolodiová technika také nebyla jednoduchá. Využívala kolódia jako nosiče i pojídla krystalů halogenidů sířičanu na skle. Desku bylo nutno exponovat i vyvolat ještě za vlhka (kolódium nalito na podložku rychlým vprcháváním rozpouštědel ztuhlo v pevnou, sklovitě průhlednou, ohebnou blánu, nepřijímající vodné roztoky, jestliže by zaschlo, vývojka by již nepronikla do vrstvy). Takto vznikly velmi kvalitní obrazy a technika přetrvávala až do počátku dvacátého století.

Karton, na němž byl nalepen pozitiv, míval rozměry okolo 6,3 x 10,2 cm. Podle doby vzniku byly okraje kartonu i rub ve fotografických ateliérech různě dekorativně zdobeny. Ukládaly se do upomínkových fotoalb. Díky vizitkám, které zpravidla byly explozivně rozšířeny tohoto média, byla šedesátá léta 19. století nazývána „zlatým věkem fotografie“.¹¹

Avšak rozšíření špionážní aféry se zatím nedočkáme. Nyní již editelka okresního archivu v Náchodě Lydia Baštecká obvinila Markla z pochybností ve svém článku „Vyzvědači z Náchoda ve válce 1866“, publikovaném roku 2006 v regionálním periodiku Rodným krajem. Naznačuje i možnost, že údajný špión je totožný se známým fotografem a chemikem Antonínem Marklem, který si prohlásil fotografickou živnost v Praze v roce 1858, roku 1863 vydal první fotografickou příručku v české řeči „Fotografie nynější doby na základě vědy a zkušenosti založená“ a v roce 1870 publikoval příručku zabývající se světlostiskem (tato reprodukční technika byla vytvořena v roce 1868 Jakubem Husníkem za použití chromované želatiny, umožňovala tisk kvalitních polotónových obrazů v malých nákladech).¹²

Markl se totiž narodil ve východních Čechách, ve Dvořisku u Chocně roku 1836. Jeho pestrý život je podrobně popsán a zde zaujme fakt, že někdy v polovině šedesátých let odchází z Prahy na venkov a další zmínky o něm nalzáme až v listopadu 1866 v Židlochovicích na Moravě, kde se mu narodilo první dítě.

Porovnání náchodských vizitek s těmi, publikovanými v Galerii c. k. fotografů od Pavla Scheuflera, by této teorii nasvědčovalo, adjustace na kartonu i písmo je takřka totožné. Množství se jeví zajímavou a pravděpodobnou i možnost teorie, která padla v rozhovoru s paní editelkou Bašteckou, totiž že špión oprav-

Obr. 8

Obr. 9

¹¹ P. Scheufler: Teze k dějinám fotografie v letech 1839-1918.

¹² P. Scheufler: Galerie c. k. fotografů, V. Birgus, P. Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839-1999.

du existoval a použil pro svoji činnost falešné jméno reno-
 manovaného fotografa. Tuto tezi považuje za možnou i sám
 Pavel Scheufler. Navíc v článku Náchodský špion se dříve
 opakuje, že Markl byl Prušák, a samotné jméno by tomu
 odporovalo.

V letech 1866 až 1867 nebyl ve městě žádný fotograf a oby-
 vatelé využívali služeb fotografů cizích. Patrně sem dojížděli
 například z Jaroměře, kde v té době ateliéry byly. V ne-
 dalekém Josefově působil i fotograf, který vytvořil první
 spolehlivě datované fotografie Náchoda, **Josef Lorenz**. Jeho
 osobní data neznáme, ale víme, že v listopadu 1855 Josef
 Lorenz pracoval jako kořenný fotograf v Liberci. V polovině
 šedesátých let si pak zřejmě zařídil stálý fotografický ateliér
 v pevnostním městě Josefově, kde se dala očekávat dobrá
 klientela mezi důstojníky.¹³ I kvůli technické náročnosti
 fotografického umění v době mokrého kolódiového procesu
 hledali v tštinou později kořenní fotografové trvalé místo k
 usazení. Pro práci v exteriéru bylo zapotřebí připravit k použití
 mokré desky a ihned po expozici je vyvolat. Byl nucen tedy
 mít u sebe vyvolávací bednu s černými rukávy, anebo přímo
 v zemi se vši potřebnou technikou a chemií, jako například jeden
 z prvních válečných fotografů Carol Popp de Szathmari, který
 v krymské válce od roku 1853 vozil svoji pojízdnou foto-
 laborator ve speciálně upraveném kočáře. V této válce se
 však více proslavil Angličan Roger Fenton, přestože jeho
 snímky nezachycovaly přímo válečnou scénu. Ten musel kvůli
 tomu, aby převezl své foto-
 grafie z válečného pole, pro-
 vádět množství náročných ú-
 kon – vyistit desky, pokrýt
 je kolódiem, s bromidem nebo
 jodidem draselným, pak, až
 se na nich vytvoří film v ce-
 listvé vrstvě, poté je zcitlivit
 ponořením do dusičnanu
 stříbrného, ještě vlhké vložit
 do kazet nepropouštějících
 světlo, a pak teprve mohl do
 terénu, hned po exponování
 spěchal opět do vozu, kde
 vyvolával, ustaloval, sušil nad
 plamenem a leštil, aby vznik-
 lými fotografiemi mohl o-
 kouzlit královnu Viktorii.¹⁴

Obr. 10

¹³ P. Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Fotografické album let 1839-1918.

¹⁴ Scheufler, P: Teze k dějinám fotografie v letech 1839-1918.

Ani Lorenz neml práci jed-nodušší, když po izoval snímky pro pozoruhodné fotoalbum z událostí prusko-rakouského vále ného konfliktu, které vydalo ještě v prosinci 1866 Grégrovo nakladatelství v Praze. Soubor byl vydán pod názvem „Místa války 1866“ vlastním nákladem autora. Sv d í to o podnikavém duchu Lorenzov a jeho smyslu pro aktuální využití nového média. 43 záb r je adjustováno klasicky pro zav šení na ze , ne ve form vizitek. Fotografie vále ných událostí vyvolaly obdiv i v zahrani í, n které z nich byly vystaveny v roce 1869 v Berlín . U nás je tento cyklus považován za velmi významný, jediný svého druhu.¹⁵ (Viz obr. 10, originální tisk z tohoto cyklu a zároveň nejstarší dochovaná fotografie Náchoda.)

Prusko-rakouský konflikt byl tehdy v pov domí široké ve ejnosti vnímán velmi hluboce a Náchod s okolím jím byl poznamenán opravdu siln , tradice jsou zde živé dodnes. Byla to nejkrvav jší válka 19. století na našem území. Výsledkem kruté bitvy u Náchoda 26. ervna 1866 byla rakouská porážka a mnohatisícové lidské ztráty, následovala pruská okupace m sta a celkov nep íznivé politické zm ny.¹⁶

Josef Lorenz vytvo il v tšinu nejstarších známých fotografií m st a vesnic severovýchodních ech. Zdokumentoval i založení vojenského h bitova s majitelem panství Vilémem Schaumburg-Lippe a jeho spole ností v íjnu 1866 na konci zámecké aleje. Tato fotografie, asto publikovaná, je z ejm první žánrovou fotografií v Náchod . Naaranžovaná scéna s postavami mezi erstv vytvo enými hroby a pomníky p sobí velice živ a sv d í o dobrém smyslu fotografa pro kompozici snímku. Taková aranžmá vycházela z malí ských pláten, jimž se fotografie v t chto raných dobách snažila podobat. Z jeho ateliéru pocházejí i n které další fotografie Náchoda, z roku 1867 až 1870.

Z po átk jeho tvorby se dochovaly i kolorované snímky na slaném papí e, datované rokem 1854. Tzv. slaný papír byl v té dob oblíbený kopí-rovací materiál. Sv tlocitlivá vrstva se nacházela p ímo v papírovin a tak p sobil vzniklý obraz pon kud matn a asto byl domalováván kvašovými barvami. Kolem roku 1860 se slané papíry p estaly používat.¹⁷

Obr. 11

¹⁵ Scheufler, P.: Galerie c. k. fotograf . S.30-31.

¹⁶ Baštecká, L.- Ebelová, I.: Náchod. S. 168-174.

¹⁷ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. S. 12-13.

3

Fotografická rodina Kolínských

Fridolín Josef Kolínský (6. 3. 1844–1873) položil základní kámen fotografické tradice rodiny Kolínských na Náchodsku tím, že využil fotografického vakua a v roce 1868 otevřel svoji fotografickou dílnu v pavlaově prosklené nástavbě nad evněm domem svého otce .p. 57 na Horském p edm stí (dnešní Karlovo nám stí). Fridolín Josef Kolínský byl jedním ze šesti d tí výtvarn nadaného soustružnického mistra Josefa Kolínského, váženého náchodského m š ana. Jeho doménou byla portrétní tvorba, portrétoval i adu významných osobností, za všechny jmenujme nap . fotografické portréty Jana Karla Hrašeho, historika a významné osobnosti ve školství a kultu e, s chotí z roku 1870 (viz obr. 5). Krom toho byl také autorem dokumentárních snímk , nap . dokumentace stavby náchodského pivovaru, dokon eného v roce 1872. Na vizitce se dochovala i fotoreprodukce plánu na stavbu pivovaru - první náchodská technická fotografie a snímek b loveských lázní cca z roku 1870¹⁸. M žeme jen litovat, že i jeho fotografickou dráhu ukon ěla smrt v mladém v ku.

Na jeho místo nastupuje taktěž talentovaný mladší bratr **Petr Pavel Kolínský** (29. 6. 1851–6. 1. 1939) a vede „fotoatelír“, jak se tehdy íkalo, po mnoho let, od roku 1873 až do dvacátých let. Je autorem velkého množství velmi kvalitních portrét , skupinových portrét , reportážních i místopisných snímk z Náchodska. Sv d í o jeho vysoké profesionalit a um ní retušerském. Jeho služeb využívala i knížecí rodina (n mecký rod Schaumburg-Lippe koupil náchodské panství roku 1842). Kolínský se na rubu kartonových podložek snímk ozna oval jako „Fotograf jeho knížecí Jasnosti prince Viléma ze Schaumburg-Lippe“ a využíval k reklam i knížecí erb s korun-kou. Po roce 1875, kdy došlo k úpravám dnešního Karlova nám stí, p est hoval sv j ateliér do Palackého ulice p. 27, kde byly pro tento ú el upraveny p dní prostory¹⁹ (viz

Obr. 12

Obr. 13

¹⁸ Šafář, O: Rodina Kolínských, náchodští fotografové. Stopami d jin Náchodska 9. S. 205.

¹⁹ Viz pozn. . 12. S. 206.

obr. 13). N kdy v této dob vznikla fotografie p vodního ateliéru, kterou pravd podobn po ídila sestra Jenovéfa, pozd ji také náchodská fotografka, pod jménem Vefa Lindaurová. Na pavla i domu je možno rozeznat fotografa a jeho dv dcery.²⁰ (viz obr.12) Je to doba, kdy m sto zna n m ní svou tvá a rozr stá se. Roku 1875 tu máme i první železnici na trati Choce –Broumov. Dochované místopisné fotografie Petra Kolínského mají tedy obrovskou dokumentární hodnotu.

Vznikaly z ejm i díky jeho pohotové reakci na zájem prvních turist o suvenýry v podob vizitkových fotografií navštívených míst.

Místopisná fotografie nabývala v echách postupn na stále v tší oblib již od šedesátých let, kdy nap íklad v prosinci 1863 Jan Neruda ohlásil vydávání „*alba nejkrásnějších krajín v Čechách a na Moravě, vzatých dle přírody*“ od významného pražského fotografa Františka Fridricha, jehož firma m la zastoupení též v láze ských m stech a úsp šn zdolávala i zahrani ní konkurenci v Pa íži, Hamburku i Vídni²¹.

Vedle této produkce po izoval Kolínský i tehdy módní fotografie nejzn jších skupin a spolk i lidmi vytvo ené a pe - liv naaranžované živé obrazy a alegorie. Dokumentoval rozvoj společenského života m sta i žánrovými fotografiemi r zných slavností a významných akcí.

Kolínský i v dob mezivále né úsp šn elil konkurenci. Nap íklad fotoreportáž z návštěvy prezidenta Tomáše G. Masaryka v ervenci roku 1926 v Náchod po izoval též Jind ich Bárta i fotograf pobo ky pražské firmy Langhans, jak je patrné ze snímk , dochovaných v Regionálním muzeu v Náchod . Pozd ji m la firma Kolínský finan ní problémy, nezachránil ji ani vstup nového kapitálu, když se Petr P. Kolínský v roce 1922 spojil s Jaroslavem Hlavni kou (nar. 1893 v Rožmitále)²², jak vidno ze zm ny názvu firmy Kolínský – Hlavni ka. Podnik skon il ješt za života P. P. Kolínského. Údajn rodina žila „nad pom ry“. Po smrti Petra Pavla Kolínského ve v ku 88 let roku 1939 již nikdo z rodiny s fotografováním nic společného nemá, syn Kolínského po válce pracuje jako poštovní ú edník²³.

Jeho sestra Jenovéfa, provdaná za akademického malí e a chrudimského fotografa Ignáce Lindauera z Chrudimi (s atek 22.11.1892 v Náchod), známá jako **Vefa Lindaurová** (3. 1. 1856–11. 1. 1937) si otev ela svoji živnost na rušném nároží Kamenice a Plhovské ulice pod názvem „*fotografické*

Obr. 14

²⁰ K íž , Antonín, sb ratel a p ítel rodiny Kolínských

²¹ Scheufler, P.: Galerie c. k. fotograf . S. 22.

²² Státní okr. archiv v Náchod , Rejst ík živností emeslných a svobodných 1907-1924.

²³ viz pozn. 14.

a malířské atelié“²⁴ (viz obr. 12). Oproti tvrzení, že zaala p sobit v Náchod od roku 1902, zápis v p íslušném rejst íku živností dokazuje po átek jejího fotografického podnikání v roce 1893.²⁵ Tomuto asovému za azení odpovídá i nález zajímavého souboru skupinových fotografií soused z p ílehlých obcí k Náchodu (Babí, Lipí, B loves), navšt vujících ned li co ned li bohoslužby v náchodském kostele. Autorství Vefy Lindaurové lze z ejm p ípsat také zajímavé fotografii živého obrazu, vytvo eného k památce 300letého výró í narození J. A. Komenského v roce 1892. Akce se ú astnili i významné osobnosti Náchoda, na elním míst pe liv zaranžovaného obrazu m žeme vid t i samotnou fotografku (viz obr.14, vý ez). Do roku 1892 spadá také její nejstarší dochovaná fotografie krajiny, celkový pohled na Náchod z Roudného, je to jeden z mála jejích snímk tohoto žánru.

V po átku nového století se v novala p evážn portrétní tvorby, v secesních rodinných fotoalbech majetných náchodských ob an vynikaly její snímky batolat a dítek, jako žena oplývala citem pro zachycení d tské tvá e. Její fotografie krajinného charakteru najdeme jen velmi z ídka. Ale v novala se i jiným druh m zakázkové fotografie. V Regionálním muzeu v Náchod jsem našla soubor jejích dokumentárních fotografií vesnických školních budov na Náchodsku, provedených ve velikosti cca A4 a adjustovaných v dekorativních kartonových paspartách (viz. obr. 16). Její manžel Ignác Lindauer, s kterým spolupracovala, se v noval p evážn malířské tvorby, viz například reklamní pouta na již tehdy oblíbené (dnes bohužel zlikvidované) Lázn B loves (obec B loves je součástí Náchoda). Reklama byla rozmnožena fotografickou cestou a vložena do stejné ozdobné pasparty se zlatým okrajem, které používala pro své zv tšeniny v té době i jeho žena.

Obr. 15

²⁴ Šafář, O: Rodina Kolínských, náchodští fotografové. Stopami d jin Náchod-Náchodska 9. S. 206.

²⁵ St.okr. archiv v Náchod

Ženy profesionálně se zabývající fotografií nebyly v počátcích tohoto média nijak výjimečným zjevem, zvláště pak u nás. V roce první fotografkou v českých zemích byla patrně Theresie Dela, vlastním jménem Bunzlová, která si zapsala fotografickou živnost roku 1852 v Praze na Starém Městě. I v jiných městech se fotografické činnosti chopily ženy, například Františka Baumruková v Jindřichově Hradci, Ida Svobodová v Písku, Karolína Quastová v Písku, Anna Stossová v českých Budějovicích, a další.²⁶

Paralelou v této souvislosti je i neobyčejná osobnost té doby v Anglii, Julie Margaret Cameronová (1815–1879), jejíž portrétní studie nás udivují dodnes, přestože se svou tvorbou začala až ve svých 48 letech. Můžeme ji označit za vůbec nejvýznamnější fotografující ženu 19. století. Její snímky mají zvláštní snivou nostalgickou náladu, často odvážně lámala zažitá kompoziční i technická zásady a pokoušela si na svou dobu dost nekonvenčně.

Obr. 15

²⁶ Scheufler, P: Galerie c. k. fotograf . S.30-31.
Skopec, R.: D jiny fotografie II. S. 7.

4

Přelom století

Díky rychlému rozvoji města, spojeného s rozvojem textilního průmyslu zde v 90. letech pracuje i fotograf a malíř **Eduard Hejzlar**, sám sebe označující přídomek „akademický malíř“ (z jeho práce možno uvést například skupinovou fotografii 14 mužů jako upomínku na sokolské závody v roce 1895).

Na přelomu století v Náchodě působil také **Karel Krouský**. Zřejmě zde v tomto oboru pracoval jen krátce, protože jeho fotografie možno najít jen ojedinelé, K. Krouského představujeme typickou ukázkou tehdejší fotografické ateliérové produkce, přičemž vypracovanou vizitkovou podobiznu mladého páru.

V roce 1901 ohlásil svoji fotografickou živnost **Osvald Brich**, narozený roku 1879, přicházející z Brandýsa nad Labem. Mohu o něm zatím říci jen to, že na konci roku 1900 byl majitelem bytu v domě č. 149 ve Slezské ulici, kde žil s manželkou, novorozenou dcerou a ovdovělou tchýní, na stejné adrese měl v té době přihlášenou provozovnu svého hlavního povolání – živnost fotografickou.²⁷ Jak vidno z absence jakýchkoliv nálezů fotografií, které by mu byly možné připsat, také fotografoval v Náchodě jen krátce.

Nahlédneme-li do adresáře náchodského okresu na rok 1902, zjistíme, že fotografickou živnost ve městě v té době provozovali Petr Kolínský, Věfa Lindaurová, a Karel Krouský. V podobném adresáři, vydaném k roku 1907, již mezi jmény, uvedenými u fotografických živností nefiguruje. Vedle P. Kolínského a Věfy

Obr. 17

Obr. 18

²⁷ Státní okresní archiv v Náchodě, Archivní listy ...ze dne 31.12.1900, Rejstřík živností svobodných 1899-1906

Lindaurové vidíme zde i jméno **Jindřicha Bárty** (3. 3. 1881–2. 3. 1929).

Tento mladý fotograf se stává jejich významným konkurentem. Narodil se 3. března 1881 v Náchodě na Krajském náměstí jako syn cejchmistra stejného jména, jehož rodina pocházela z Lomnice nad Popelkou a zabývala se obchodem.²⁸ Dne 17. 11. 1905 si přihlásil fotografickou živnost (odhlášena byla až roku 1934, měl tedy zřejmě po své smrti v rodině pokračovatele)²⁹ Postupně se jeho ateliér vypracovává na největší náchodský fotozávod, otevírá též filiálku v české Skalici. V náchodském muzeu je možné najít hodně z jeho práce.

Na zadní straně kartonu bývá označení: „*Moderní fotografie Jindřich Bárta. Momentní i časové snímky. Reprodukce. Umělé kolorování. Zvětšování ve všech velikostech. Dětské snímky. Skupiny svatební i spolkové*“. Jak bylo v té době obvyklé, převažuje portrétní tvorba, kvalitně provedená i adjustovaná na kartonech v též velikosti kabinetky. Zákazník je obdržel ve vkusném pytlíku z průsvitného papíru s natištěnou dekorativní vizitkou firmy. V jeho tvorbě je hojně zastoupena též dokumentární fotografie. Jsou to cenné záběry ulic Náchoda, významných budov, například interiéry vyzdobených sál hotelu U Beránka, z akcí, například z 29. října 1918, kdy v Náchodě vyvrcholily hlavní oslavy československé státní samostatnosti. Ve známém snímku vchodu do hotelu U Beránka zachycuje sbírku památek na staré Rakousko, strhaných z veškerých budov, které se na schodech od ústředního rána vršily, s diváky kolem. K mému překvapení jsem v náchodském regionálním muzeu objevila i dílko, nesoucí typické znaky náležející ke stylu secesního piktorialismu. Dlouhovlasá dívka vzhledu nymfy, zasněného výrazu, spočívá odná v nadýchané splývající bílé šatě v jakési lastovce na pozadí pískovcových skal. Odhaduji na nedaleké Adršpašské skály, již tehdy oblíbené romantické výletní místo.

Ta fotografie mi připomíná ranou tvorbu Františka Drtikola, který byl spolu s Vladimírem Jindřichem Bufkou hlavním představitelům secesního piktorialismu u nás. Drtikol v této době, sahající do začátku dvacátých let, používal hojně ušlechtilé tisky, zásahy do negativů, malovaná pozadí. Ženy na jeho fotografiích „*měly podobu jak zasněných víl symbolismu s radostným prožitkem života a erotiky, tak osudových žen, v nichž se mísila symbolika sexu a smrti*“ (Pavel Scheufler).

Bárta byl velmi produktivním fotografem. Nechyběl se svou fotografickou technikou nikde, kde se něco dalo. V Náchodských listech ze dne 15. 6. 1928 například inzeroval, že má „*k dispozici zdařilé snímky z veřejného sokolského cvičení v Babí 10. června ve dvaceti různých variacích.*“

Obr. 19

Obr. 20

²⁸ Státní oblastní archiv v Zámruku, příslušná matrika narození

²⁹ Státní okresní archiv v Náchodě, Rejstřík živností svobodných 1899-1906

Ještě před svou náhlou smrtí 2. 3. 1929 inzeruje v Náchodských listech, že fotografuje ve svém fotoateliéru u nádraží před tradičním Šibinkovým plesem. V té době slavili jeho rodiče zlatou svatbu.³⁰

Od roku 1909 do roku 1920 měl v Náchodě přihlášenou pobočku své fotografické firmy v Dobrušce **Josef Ouřada** (nar.1886) na adrese Náchodské p. 332.³¹

Obr. 21

³⁰ Náchodské listy. 27.1.1929. S.3.

³¹ Státní okresní archiv v Náchodě, Rejstřík živností svobodných

5

Amatérská fotografie

Další vývoj fotografické techniky zpřístupnil fotografování širokým vrstvám zájemců o tento rychle se vyvíjející obor, stávající se i módním koníčkem. Osvobození fotografů od složitých příprav desek (díky vynálezu suchých želatinových desek v roce 1871 Angličanem Richardem Leachem Maddoxem) byl jeden z hlavních předpokladů rozmachu amatérského hnutí, samozřejmě vedle vývoje fotografických přístrojů, umožňujících dokonce exponování bez použití stativu. Velkým rozmachem fotografování ze záliby, podmíněným pokrokem fotografické techniky, přinesl širokou konstrukční pole fotografických přístrojů, které byly přitom soběstačné a nevyžadovaly náročnou manipulaci s tímto aparátů nebyla již tolik náročná, měla úspornou stavbu, malou hmotnost i objem a sloužily menším formátům negativů než ateliérové profesionální kamery (9 x 12 cm a menší). Výroba těchto přístrojů ve větších sériích vedla ke snižování ceny amatérských fotoaparátů obecně a k ústupu od dřeva jako hlavního konstrukčního materiálu. Vedla také k vývoji nových objektivů.

Přímou revolucii způsobil roku 1887 vynález fotografického filmu na celuloidové podložce Američanem Hannibalem Goodwinem a následně za účelem výroby fotoaparátů značky Kodak na film, vyvinul je v USA George Eastman.³²

Ovšem fotografování ze záliby bylo provozováno už za daguerrotypistů. Bylo předmětem zájmu hlavních vrstev, které měly dostatek prostředků i času, proto najdeme velký počet fotografů mezi šlechtou – například kníže Rohan, hraběnkou Alžběta Kinská, Žofie Chotková, pozdější manželka Ferdinanda d'Este.³³ Věchách je za prvního českého fotoamatéra pokládán Vojtěch Kramer, augustiniánský převor v Praze, zachovala se sada jeho fotografií z let 1850–1860, zajímavý je soubor portrétů lidí různých povolání, jsou vypracované

Obr. 22

³² Scheufler, P.: Vývoj fotografických přístrojů, východiska a historické typy, www.scheufler.cz, 17.4.2008, Birgus, V.: Fotografie. In: Informatorium II.

³³ Scheufler, P: Galerie c. k. fotografů. S.30-31

talbotypickým procesem. Fotografoval i r zné osobnosti Domažlicka, mezi nimi i Boženu Němcovou.³⁴

eský Klub fotograf amatér vznikl 19. srpna 1889, tedy přesně 50 let od vynálezu fotografie a vznikají i první časopisy pro fotografy amatéry, Fotografický vstník a Fotografický obzor. Není tedy náhodou, že historii náchodské fotografie první třetiny 20. století vévodí dvě jména fotograf amatér – byl to **Ludvík Geitner** a **Otto Raiman**, o nichž bude pojednáno podrobněji v dalších kapitolách.

Obr. 23

Náchodský Klub fotograf - amatér byl založen 27. září 1924 a vstoupil do Svazu klub fotograf amatér v Praze.

„Ušlechtilý ten sport pořádá přednášky, kurs pro začátečníky, proměňování diapozitivů. Umělecká práce fotografů, pěstuje se láska ke krásám přírody a zanechává vzácné památky budoucímu pokolení.“ (zapsal Vincenc Fikr v roce 1924).

Do vedení klubu je zvolen Ludvík Geitner a Otto Raiman. Spolek je velice aktivní od samého počátku, členové se scházejí na pravidelných schůzkách v hotelu Rokoš.

Již 11. listopadu 1924 je pořádána odborná přednáška S. Šotka z Kutné Hory „o nových metodách krajinářské fotografie a nových fotodeskách, provázenou světelnými obrazy“.³⁵

Dne 19. 1. 1926 se v náchodském hotelu Rokoš konala valná hromada klubu, na které byl zvolen předsedou Ludvík Geitner, jednatelem Franta Dvořák a pokladníkem Josef Škvorecký. Jistě se nemýlím, považují-li ho za otce slavného náchodského rodáka, spisovatele Škvoreckého. **Josef Škvorecký starší** (1897–1967) pracoval jako bankovní úředník a byl též záníceným divadelním ochotníkem, předsedou Zpěváckého spolku Hron i starostou místního Sokola.³⁶

Později v našem sdružení nacházíme i plodného fotoamatéra – **Konstantina Malinu**, který dokonce obdržel doživotní titul „estný předseda“. Konstantin Malina se narodil 20. dubna 1879 jako syn mistra barvířského na náchodském Plhově.³⁷ Celý život pracoval jako úředník v náchodské Mautnerov

Obr. 24

³⁴ Skopec, R.: D jiny fotografie II. S. 7.

³⁵ Náchodské listy, 1924, . 14, s. 4

³⁶ Suchý, J.: Osobnost Náchoda – Josef Škvorecký otec... Noviny Náchod-ska 22.11.1997. S. 13.

³⁷ Státní oblastní archiv v Zámrsku., příslušná matrika narození

textilní továrna na Plhově, kde také žil ve vile, v které je dnes sídlo městské policie. Fotografii se v noval amatérsky, a koliv jeho snímky bývaly velmi zdařilé, krom krajinných záběr lze jeho um obdivovat i na výborných dokumentárních obrázcích, například z továrního prostředí. Zeměl 21. března 1957.³⁸

Jednou z činností fotoklubu byly i oblíbené fotografické soutěže a výstavy. Jedna z nejvýznamnějších výstav byla pořádána například v příležitosti desátého výročí trvání republiky ve dnech od 29. března do 8. července 1928 v přednáškovém sále městského divadla pod protektorátem Josefa Barton-Dobenína, velkopřemyslníka v Náchodě. „Klub...chce touto akcí upozorniti nejširší veřejnost na svoji kulturní činnost. Očekává plně pochopení svých dobrých snah, které se projeví hojnou návštěvou a přístupováním za členy klubu.“ Takto například inzeroval Klub fotograf – amatér nadcházející výstavu v Zachovalových Náchodských listech dne 22.6.1928. Mezi vystavujícími autory téměř 300 fotografií byli: Ludvík Geitner, Franta Dvořák, Otto a Rudolf Raimanové, Konstantin Malina, Mr. J. Štefánek, Mr. R. Boes, Kejval, Beck, Sklenář a jiní. Svě snímky z Egypta, Říma, Benátek i Orlických hor například postavil i Josef Barton-Dobenín ml.

Vedle například evažujících krajinných snímků se členové prezentovali též dokumentárními záběry. V náchodském Regionálním muzeu například najdeme fotografii Antonína Jiráskova „Příjezd slovenského Sokola“. Výstava byla prodejní, na zadní straně adjustované fotografie je cena 35,-Kč.

Již zmíněný **Franta Dvořáček**, pravý fotografický nadšenec, píše ve svém příspěvku ve sborníku Náchodsko, vydaném v roce 1933 na padesáté narozenin Cyrila Barton-Dobenína, na adresu Klubu fotoamatérů: „Od těch dob, co se uskutečnila má stará touha, abychom se sdružili ke spolupráci, my všichni, kteří z lásky zvětšujeme krásu Náchodska, a od těch dob, co vznikl zdejší Klub fotoamatérů, nespočetněkrát mohl jsem navázat nové známosti s lidmi, kteří z pouhých mých obrázků v zahraničních časopisech pochopili podivuhodné scenérické vlastnosti Náchodského kraje a došli k nám. Říkají-li se, že dílo Jiráskovo a Němcové přivedlo k nám mnoho návštěv a seznámilo cizince s Náchodskem, pak je také pravda, že Náchodsko seznámilo mnohé cizince se jmény těchto skvělých postav naší literatury, ty všechny, kterým se Náchodsko zachtělo jen podle fotografie.“

Franta Dvořák se fotografování v noval velmi intenzívně asi od roku 1908. Jeho osobní údaje mi nejsou známy, ale je zřejmé, že v Náchodě vyrůstal. Ve zmíněném článku, nazvaném Fotografický ráj, uvádí například vod své lásky k ná-

Obr. 25

³⁸ Škrabka, L., znalec starého Náchoda, Kříž, A., sborník

chodskému kraji v p sobení editel Jana Karla Hraše³⁹, významné osobnosti a až do své smrti roku 1907 editel m š anské chlapecké školy v Náchod , který ho „naučil dívat se tu na každý kámen jako na historickou památku“ a kterému již tehdy „svým primitivním aparátem leccos fotografoval“.

Pon kud dojemné je jeho vyznání: „Nepovažuji za vlastní zásluhu, že jsem vyhrál v tolika soutěžích na krajinské snímky, které vypisovala jednotlivá ministerstva s cizineckými korporacemi, to jsem nevyhrál já, to vyhrály půvaby našeho kraje.“ Ale nejen krajinu zachycoval svým fotoaparátem, zajímaly ho i dokumenty a reportáž. Fotografoval rád zejména mizející sv t, nap . chalupy v Židovské ulici (viz obr. p íl.21), v dom si p ekotných urbanistických zm n té doby. Jeho snahy pohotov reportážn zachytit nejd ležit jší d je hýbající tehdy nejen naším regionem, ale také celou monarchií, byly asto odsouzeny k neúsp chu, když mu nap íklad, jak

Obr. 26

živ vzpomíná: „26. července 1914 vyrazil četník aparát s hotovým již snímkem srocení lidu nad plakátem „Mým nejmilejším národům“. A dále m žeme íst jeho povzdech: „Kěž bych byl měl aspoň malý aparát, aby mě má stará harmonika nemohla vždycky prozradit! Zničili mi snímky s rukujícím vojskem, chytli mě pod skladištní rampou, když jsem bral zajatce, vezené do Broumova, a o něco později, když jsem chtěl zhotovit snímek, jak snímají zvony s věží chrámu sv. Vavřince, komandant komise mi briskně kopl do aparátu.“

O jeho úsp chu v krajiná ské fotografii sv d í i to, že v roce 1929 s. ministerstvo železnic v Praze p ijalo t i jeho snímky (Bartova turistická útulna v Pekle, Náchodský zámek v kv tu, Braunovy sochy v Kuksu) k rozmnožení a umíst ní v nádražních budovách po republice pro propagaci turistiky⁴⁰.

Jindřich Sitte (1888 – 1951), narozen v B lém, u itel a editel školy, nadaný malí krajin, osobnost Policka, sice nežil v Náchod , ale fotografoval zde. Vlastiv dný asopis Od kladského pomezí provázal nejen svými ilustracemi a malbami na barevných obrazových p ílohách, ale také fotografiemi. I Náchodské noviny z 14. 7. 1929 p etiskly jeho fotografii lesa u náchodského zámku, zni eného vich ící 4. ervence 1929. Fotografie publikoval i jinde.

Vytvo il i velmi p sobivý portrét 94letého kniha e Augustina Hanuše.

³⁹ Jan Karel Hraše (1840-1907) – editel a inspektor náchodských škol, Archeolog, historik, spisovatel, autor d jin Náchoda do r. 1740, zakladatel m stského muzea

⁴⁰ Náchodské listy, 13.4.1928, s.4

Obr. 27

Obr. 28

Dokumentární fotografie zachycující Plhov v roce 1938, v dob kdy se bou liv rozvodnil potok Radechovka nás p ekvapí svou živostí, zvláš když se dozvíme, že autorovi bylo teprve 14 let (viz obr. 27, 28). **Jana Součka** (22. 2. 1924–25. 9. 1998) zaujala fotografie i film už v raném mládí, mimo to byl i vynikající radiotechnik. Po celý sv j život fotograficky mapoval Náchod, jak se postupn m nil a starou zástavbu nahrazovala nová. Systematicky se v noval také nap íklad vojenskému opevn ní, budovaném v roce 1939 v eském pohrani í – bunkry a dobrošovská pevnost.⁴¹

Mezi náchodské fotoamatéry daného období m žeme sm le za adit i známého náchodského malí e **Karla Šafáře** (1912–1998), staršího bratra historika a sb ratele Old icha Šafá e. Krom jeho umu zaznamenávám i astou reakci pam tník na jeho osobu: „*To byl zlatý člověk*“. Byl také výte ným znalcem náchodské historie a motivy z náchodských ulic nejen maloval, ale také piln zaznamenával fotoaparátem. Zajímavé jsou i jeho reportážní snímky z obsazení Náchoda N mci (viz obr.29).

První motorizované jednotky wehrmachtu dorazily do m sta již 15. b ezna 1939 dopoledne, p ekvapeny neoby ejn studeným po asím na tu dobu. Vojáky to zasko ilo, nebyli dost oble eni, v tšinou nem li ani pláš . Narazili tu na stejn chladné, avšak klidné obyvatelstvo.⁴²

Obr. 29

⁴¹ www.sweb.cz/nachodsko. 14.8.2008.

⁴² Baštecká, L-Ebelová,I: Náchod. S.231-233.

Mezi náhodské fotoamatéry bychom mohli za adit také **Stanislava Fišera** s jeho zajímavými, kvalitn zpracovanými dokumentárními snímky z ulic Náchoda. Jeho profesí bylo odborné rámování obraz a zrcadel, jeho p sobišt bylo na Komenského ulici . 335.

6

Ludvík Geitner

5. 7. 1862 Víde - 25. 10. 1951 Prachatice

Ludvík Geitner, významná osobnost náhodské amatérské fotografie, se p i st hoval se svou rodinou do Náchoda v sedmdesátých letech 19. století a roku 1878 dokon il náhodskou m š anskou školu. Jak bylo v rodin tradicích, v noval se obchodu a stal se z n ho úsp šný obchodník - prýmka a vážený náhodský ob an. Krom toho se svou sestrou vlastnil továrnu na stuhu a prýmky v nedaleké Dobrušce. V Náchod se aktivn zapojoval do spole enského života, byl lenem n kolika místních spolk , mimo jiné Klubu eských turist a Sokola.⁴³

Fotografie ho zajímala od mládí. Zabýval se motivy krajiná skými i dokumentárními. Cit pro kompozici uplat oval p i navšt vování krajin a památek jakožto všímavý turista, vytvá el vlastnoru n popsaná tématická alba. Jeho zájem o život ve m s-t i na venkov vyústil v hod-notné dokumentární záb ry. Své práce rád rozdával známým a tak nap íklad zajímavý snímek z hasi ského cvi ení na náhodském nám stí asi z roku 1911, adjus-tovaný na secesn zdobeném kartonu sb rateli v novala paní Vavrušková ve svých osmdesáti letech, zobrazená zde v pop edí jako malá hol i ka v klobou - ku.⁴⁴

Mizející tvá venkova zachytil na r znorodých záb rech od idylic-kých obraz d tí skota ících s k zletem po pozoruhodné dokumentace namáhavé práce rol-ník a d lník . Jako

Obr. 30

⁴³ Šafář, O.: Geitner Ludvík. Encyklopedie východo eské fotografie.

⁴⁴ Kříž, A., sb ratel

amatérský fotograf, nezávislý na plnění pání zákazníků, se tak mohl mnohem svobodněji projevovat v zachycování života kolem sebe a jako i jiní šikovní fotoamatéři své doby zachovat pro budoucnost své dovednosti o tehdejší životním stylu.

Obr. 31

na náhodském náměstí si zařídil temnou komoru, kde zpracovával veškeré své negativy i pozitivy.⁴⁵

Experimentální techniky fotografie, které přinesl ze zahraničí secesní piktorialismus, paradoxně právě díky zájmu amatérského hnutí o nové směry, aby tak rozšířil poněkud stojaté vody v živnostenské portrétní tvorbě, zaujaly i Ludvíka Geitnera. Snad i ovlivněn výstavou uměleckých fotografií, kterou v Náchodě v roce 1912 uspořádal Studentský spolek Bor, se Geitner jako jediný z místních fotografů v nově ušlechtilém fotografickém tisku, také nazývaném „tvárné fotografické procesy“, především vytvářel olejotisky a bromolejotisky. Jsou to techniky, které přinesl secesní piktorialismus, jehož vznik souvisel i s duchovní atmosférou ve společnosti na konci 19. století. Ušlechtilé fotografické tisky umožňovaly jediné zásahy, závislé na zkušenosti a zručnosti autora a připodobovaly fotografie grafickým obrazem, byly méně jako protipól v té době narůstající masovosti běžné fotografie, čím dál snadněji zhotovitelné. Tyto techniky byly všeobecně založeny na vlastnosti želatiny obsahující sloučeniny chromu (případně arabské gummy), ztvrdnout osvětlením slunečním světlem a tudíž ztrácející schopnost přijímat vodu, stupeň ztvrdnutí závisel na množství světla. V devadesátých letech převládala jako nejoblíbenější z technik uhlotisk, nejstarší z pozitivních procesů. Následoval gumotisk, nejvíce oblíbený v prvním desetiletí 20. století, kde citlivou vrstvu tvořila pigmentem vybarvená arabská guma, zcitlivěná

Ludvík Geitner pracoval dlouhou dobu s deskovým přístrojem formátu 9x12 cm, jak bylo tehdy běžné. Až později, koncem dvacátých let, začal používat jako první z místních fotoamatérů fotoaparát na kinofilm. Byla to kamera velmi malých rozměrů značky OKAM, kterou vyvinul v blízkém městečku Kostelci fotograf a nadšenec pan Burdych. Miniaturní přístroj si Ludvík Geitner velice oblíbil a ve své tvorbě s ním dosahoval neobyčejných úspěchů. V soutěžení své přímé konkurence firmy

Obr. 32

⁴⁵ Šafář, O.: Geitner Ludvík. Encyklopedie východočeské fotografie.

dvochromanem draselným. Olejotisk byl nejrozšířenější po roce 1904.

Bromolejotisky, které se dříve vypracovával Ludvík Geitner, byly obdobou olejotisků, ale nebyly závislé na denním světle, obraz byl bohatší na polotóny. Utvrzení želatiny a vzniku reliéfu bylo dosaženo vybavením stříbra obrazu za přítomnosti dvochromanu draselného. Technika bromolejotisku byla následující: již hotová zvláštní tisková forma nebo kopie na bílém bromostříbrném nebo chlorobromostříbrném papíru se vyprala, usušila a zbavila stříbra, želatinu bylo třeba utvrdit v oxidací lázni, následné vybavení se provádělo v lázni obsahující: vodu, červenou krevní sůl a bromid draselný. Po krátkém praní následovala další lázeň ve zředěné kyselině solné, v níž zmizelo žluté zbarvení papíru. Dále praní, koupel v neutrálním roztoku sirnatanu sodného a opět nové intenzivní praní. Po těchto procedurách vznikl na želatinové vrstvě reliéf, na němž se "vybarvení" obrazu provádělo obdobně jako u olejotisku ručně "tupováním" mastnou tiskací skoupeninou nebo olejovou barvou pomocí speciálního štětce, jehož štětiny byly šikmo zastřiženy. Poté se obraz usušil nebo se v tiskacím lisu přetiskl na papír. Nejpočetnějším odkazem v našich sbírkách je s bromolejotisky patrně zastoupen František Drtikol, první opravdu velký tvůrce v české fotografii i za hranicemi.⁴⁶

V roce 1924, když byl v Náchodě založen Klub fotografů amatérů, Ludvík Geitner se stal jeho předsedou. Jeho fotografie byly také velmi ceněny na Mezinárodním fotosalónu v Praze v roce 1933.⁴⁷

⁴⁶ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. 18.4.2008. Co je fotografie. S.350,353.

⁴⁷ Šafář, O.: Náchod v dobové fotografii. Nestr.

7

Otto Raiman

21. 10. 1883 Náchod – 18.1. 1974 Náchod

Otec **Otto Raimana** byl váženým knihkupcem, jediným v Náchod do roku 1902, podnikajícím již v osmdesátých letech 19. století. Nezabýval se jen prodejem knih, ale nabízel dobrou zásobený papírnický obchod a také službu „*dodání knih, časopisů a hudebnin kdekoli vyšlých*“. Byl i knihem. Mladý Otto se u otce vyučil knihkupcem a po praxi v Hradci Králové obchod v Palackého ulici převzal a vedl ho po celý svůj život, spolu s o p t let mladším bratrem Rudolfem. Ten byl vyučeným knihem, stejně jako už jeho dědeček Bernard Raiman. Rudolf pracoval za krámem, kde měl malou dílnu. Otto Raiman se fotografování vnoval od raného mládí. Už jako chlapec přišel v otcov knihkupectví do styku s fotografiemi Petra Pavla Kolínského, prodávanými tam tehdy jako suvenýry. Brzy začal aktivně fotografovat, jeho první známý datovaný snímek je z roku 1902, tato fotografie malého rozměru je s citem kolorována. Fotografováním se nikdy za celý svůj dlouhý život neprestal zabývat. Po dobu sedmdesáti let byl fotografickým kronikářem Náchoda.⁴⁸ Jeho fotografie mají neobyčejnou dokumentární hodnotu. Zdokumentoval tak nejen život v náchodských ulicích, dnes již často neexistujících, ale i části budov, architektonické detaily, například židovskou kašnu a náhrobky na židovském hřbitovu.

Po vzniku samostatného Československa vydával umělecky zpracované série vlastivědných pohlednic a leporel „*Krásky československé republiky*“.

Díky svému přátelství s rodinou Schaumburg-Lippe mohl dopodrobna fotografovat náchodský zámek.

„*Náchodský zámek, dějiště Jiráskových románů Na dvoře vévodském a Skaláci – album 12 výstižně zachycených pohlednic na historický náchodský hrad a jeho vnitřní komnaty – vydal právě v mistrném provedení knihkupec pan Otto Raiman. Mimo vnějších partií zámeckých zachycen jest překrásný Španělský sál..., Valdštyňův salón..., pokoj s gobelíny miliónové*

Obr. 33

Obr. 34

⁴⁸ Šafář, O.: Raiman Otto, Encyklopedie východočeské fotografie. List 16. Kříž, A., sb. ratel

hodnoty z XVII.století, zámecká kaple s bohatou štukovou výzdobou a j. Vhodné zvláště pro turisty, poněvadž každá jednotlivá pohlednice může být použita k poštovní zásilce. Vyžádejte si na ukázkou!“ Takové oznámení vyšlo v Náchodských listech dne 15.6.1928. Šastnou shodou okolností jsem týden potom, co jsem četla tuto reklamu, narazila právě na tento soubor pohlednic v malém náchodském starožitnictví, inzerujícím hlavně výkup z pozostalostí a nabídku vyklizení p. d. Albumek nese zlatým písmem též označení edice: „eský severovýchod. Jirásk v kraj.“ Jde tedy zřejmě o část rozsáhlejšího cyklu. Pohlednice v lepené knížce jsou opatřeny perforací pro snadné odtržení a použití.

Raiman se v noval také zpracování diapozitivů. Tehdy se jako transparentní materiál používalo sklo. Diapozitivy v těchto formátech se často používaly jako ozdoby do oken, kde bývaly podloženy bílou matovanou deskou. Bývaly tedy specifickým doplňkem interiéru. Jiná možnost využití diapozitivů byly přednášky se světelnými obrazy, kde se diapozitivy promítaly pomocí skioptikonu na projekční plátno, umístěné před diváky. Diapozitiv se také mohlo použít jako meziprodukt při zhotovování ztenžených negativů nebo v nich kterých procesech ušlechtilých fotografických tisků.⁴⁹

Také v Raimanově knihkupectví visely na ozdobných stěnách v kovových rámečcích jeho krásně vypracované kolorované diapozitivy, byly to v těchto vlastních souborech, provedené třeba i po několika stech kusech. Kolorování diapozitivů bylo v té době obvyklé a zvláště ceněné. Výsledné obrázky připomínaly malířství svou barevností, fotografie z pohledu snímání a kinematografii z pohledu vnímání jako projekce na bílou plochu před divákem. Také dobový název „světelné obrazy“ jako by zvýrazňoval malířský podíl. I vynikající snímky interiéru náchodského zámku, které Raiman tehdy vytvořil, se zachovaly také na velice pečlivě zpracovaných kolorovaných diapozitivech. Ve své sbírce je uchovává sbíratel pan Antonín Kříž, který je, spolu s jinými skvělými, zachránil přímo z odpadního kontejneru při demolici domu, ve kterém žil do své smrti Raimanův synovec Ivo.

Raiman fotografoval i dříve v náchodských ulicích, výjimečné jsou například snímky z pohledu knížete Viléma Schaumburg-Lippe v roce 1906 s praporem, vedeným „černým rytím“ na koni,

Obr. 35

⁴⁹ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. www.scheufler.cz. 20.8.2008

stejn jako p edve er vyhlášení eskoslovenské republiky 28. 10. 1918 se srocením lidu na nám stí p ed hotelem Beránek a také nám stí Náchoda, práv obsazené N mci v roce 1939⁵⁰. Ovšem jeho nejmilejším žánrem byla z ejm krajina. Jakmile se ud lalo, jak íkával, „fotografické“ po así, zanechával obchod svému bratru Rudolfovi, a vyrážel do terénu „lovit“ motivy, ozbrojen fotoaparátem a skládacím stativem.

„Nefotografoval hned to, co viděl, co se mu líbilo. On trpělivě vyčkával, až zvolený motiv bude mít správné světlo, až se mu v hledáčku vedle krajiny objeví právě takový mráček, jaký si představoval. Často se vracel ze svých vycházek bez úlovku, ale trpělivě vycházel za úlovkem druhý i třetí den a když už zmáčkl spoušť svého deskového aparátu, tak byl úlovek opravdu dobrý!“ vzpomíná na fotografa Old ich Šafá .

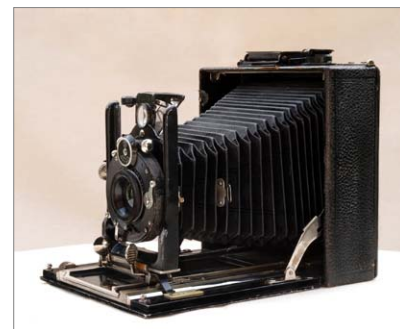
Raimanovo fotografické a laboratorní vybavení bylo na svou dobu mimo ádné. Sb rateli panu Antonínu K ížovi se poda ilo p ed demolicí zachránit ást vzácného vybavení. Používal například obrovský zv tšovací p ístroj na denní sv tlo s m chem velkým cca 120 cm a celod ev ný zv tšovací p ístroj na um lé sv tlo, první v Náchod .

Raiman byl zvláštní konzervativní a uzav ený lov k, lišil se od ostatních podnikavých knihkupec , jakoby ani nestál o davy koup chtivých zákazníků , zajímaly ho kvalitní a vzácné tisky. V jeho podniku se scházívala společnost podobná intelektuálně založených a staromilsky naladěných lidí. Byl se t lý a vzd laný, hluboké p átelství ho pojilo s hudební skladatelkou Slávou Vorlovou (1894–1973), jak vidno z dochované korespondence.

Raimanovi byli váženými ob any m sta, p estože poté co jim ve m st p íbyla konkurence (knihkupec Chrástina a Novotný), rodiny obou bratr byly nuceny žít ve velmi skromných podmínkách.

Knihkupectví samo p sobilo pon kud tajemná . Pam tníci rádi vzpomínají na zvláštní atmosféru starého krámu, kam je jako malé kluky táhlo jakési podivuhodné kouzlo. Tmavý pali-sandrový nábytek, spousta šuplat a p íhrádek, plných vzácných knih, grafik, rytin a fotografií, na stole lebka. Za t žkým erným záv sem byla dílna a ateliér.⁵¹

Ott v bratr **Rudolf Raiman** (1888–1951) byl také šikovným amatérským fotografem, i když jeho tvorba nebyla tak obsáhlá a možná z stavala ve stínu za svým starším bratrem. Po vzniku náchodského Klubu fotograf - amatér se také zapojil do jeho innosti. Nap íklad velké výstavy v lét 1928 se zú astnil s t mito fotografiemi: Z Tater, Sn žka, Nad ekou, Teplické skály, Na skalní cest .⁵²

Obr. 36

⁵⁰ K íž, A., sb ratel

⁵¹ K íž, A., sb ratel, Šafá , O.: Náchod mého mládí. S. 87-89.

⁵² Náchodské listy, 4.7.1928, s.3.

8

Živnostenská fotografie mezi válkami

K době zavedeným fotografickým ateliérům Petra Pavla Kolínského a Jindřicha Bárty přibývá v Náchodě roku 1920 filiálka slavného pražského fotografického závodu **J. F. Langhans a spol.** Jan Langhans (1851–1928) byl zakladatelem největšího českého fotografického podniku a jedním z nejvýznamnějších portrétních fotografů své doby. Avšak nebyl šťastné náhody v roce 1998, takže bychom mohli posoudit objem a kvalitu díla jeho ateliéru. Tehdy spatřila světlo světa část jeho archívu (9000 skleněných negativů z celkového počtu 1,5 milionu), který nechal zlikvidovat komunistický režim. Fotografie byly odborně nazvšovány a veřejnost mohla obdivovat jeho proslulou Galerii osobností. Langhans vyrstal v době situované rodině v Nových Dvorech, poté vystudoval chemii. Zpočátku pracoval jako chemik v cukrovaru, ale vedle toho již v roce 1876 zakládá svůj fotografický ateliér v Jindřichově Hradci. V roce 1880 získal oprávnění provozovat fotografickou živnost v Praze. Svůj ateliér budoval ve Vodňanské ulici, kde v nynějším domě Langhans působí firma Foto Škoda. Kromě sezónní pobočky v Mariánských Lázních měla firma Langhans další filiálky v Plzni, českých Budjovicích, v Hradci Králové (od roku 1898).⁵³

Náchodskou pobočku v místě zastupoval Jaroslav Hlavnička (narozený 1893 v Rožmitále).⁵⁴ Jako reklama na novotevřený fotoateliér v Náchodě sloužil například i kolorovaný diapozitiv, kterého bylo patrně umístěno v náhodských ulicích. Promítal se jako upoutávka v kinech.⁵⁵ Od roku 1926

Obr. 37

⁵³ Scheufler, P.: Jan Langhans. Praha, Torst 2005.

⁵⁴ Státní okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných a svobodných 1907-1924.

⁵⁵ Kříž, A., sb. ratel

ve firmě působí jako obchodvedoucí Bohuslav Rybka (nar. 1900)⁵⁶.

„Všecky práce do oboru fotografie spadající pečlivě provádí Langhans, Náchod“ inzeruje fotozávod v Náchodských listech (1929). Kromě běžné ateliérové produkce („Snímky dětí laskavě předem ohlaste, by byl ateliér řádně vytopen“) se zabývá reportážními a dokumentárními snímky, skupinovými fotografiemi i tably. Firma se v inzerci také nazývá „umělecký ústav fotografický“.

Skupinová fotografie **J. Kříčenského** „Společnost špáda“ (denních hostů v hostinci u Burget, 1937) se vyznačuje pečlivě zaranžovanou scénou. Také fotografovo razítko na zadní straně dosvědčuje jeho profesionalitu. Zřejmě ve firmě působil jen krátce, jinou ukázkou jeho práce nemám k dispozici.

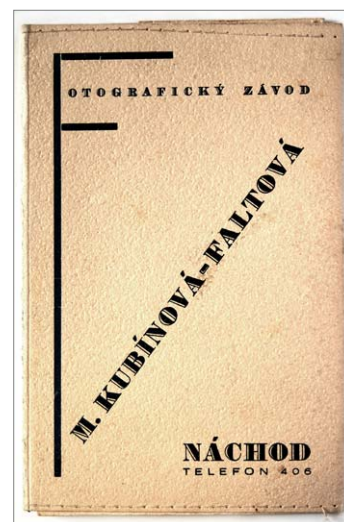
Jak oznamují Náchodské listy dne 31.5. 1929, pan **Josef Pešek** (narozený v roce 1897 v Rosnicích u Hradce Králového) dostal povolení vybudovat v Riegrově ul. nový fotoateliér – svoji činnost započal od roku 1930, jeho živnost zaniká v roce 1952, v jeho prostorách byl až do roku 1989 podnik Fotografia, součástí socialistických „komunálních služeb“, zabývající se především zhotovováním průkazových fotografií.

Od roku 1933 zde pracuje i fotografka **Marie Kubínová-Faltová** (narozena r. 1906 ve Studnici u Náchoda)⁵⁷, její působení je v Hurdálkově ul. 379, vedle Lido-Bio, jak hlásá její reklama. Z její práce jsem doposud objevila jen ukázky běžné tehdejší upomínkové portrétní práce, společnou podoběnku staršího páru s jejich vnukem v originálním papírovém pouzdru s natištěnou firmou a fotografií dvou žen na náchodském náměstí před kostelem.

V 30. letech ve firmě působil i další fotograf **Štěpán Gaspar** (narodil se roku 1911 ve Vídni), zaujímající místo bývalého ateliéru Langhans, „na staré poště“. Jediná jeho fotografie, kterou jsem viděla, vůbec nepůsobí komerčně a spíše zasněně, zobrazuje zimní večer na náchodském náměstí u kašny.

Jeho živnost trvala velmi krátce, od září 1935 do konce ledna 1936 na adrese Poštovní ul. č. 42.

Na stejné adrese působila také velmi krátce, od dubna do listopadu 1936, fotografka **Eliška Šubrtová** (narozena roku 1909 ve Dvoře Králové nad Labem).⁵⁸

Obr. 38

⁵⁶ viz. pozn. 46

⁵⁷ St. okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných 1924-1940

⁵⁸ viz. pozn. 49

Podle nedatovaného, avšak do tisícátých let spolehliv spadajícího Obchodního adresáře vykonával profesi fotografa v Náchod také **Oldřich Novotný**, v Tyršov ul. . 115, ale není o něm nic známo, osobně se domnívám, že jde o tiskovou chybu. Ovšem pamětníci si vzpomenu spíše na jméno **František Novotný** (1886–1968). Měl prý svůj ateliér ve dvoře hlavní náchodské obchodní tepny Kamenice a byl malé podsadité postavy. Ještě v 50. letech dělával drobné zakázky – například portréty a tabla.⁵⁹

V Náchod na Plhově fotografuje v 30. letech **Josef Šolc** (narozený v roce 1901). Živnost ohlásil v říjnu 1930 na Plhově . 42, „živnostenský list byl dotyčným odebrán, poněvadž neměl tovaryšský list“ – říká poznámka v Rejstříku živností emeslných. Po roce 1911 byla totiž fotografická živnost prohlášena živností emeslnou. Do té doby byla fotografie svobodné umělecké povolání, k získání živnosti nebylo třeba nijak prokazovat způsobilost k jeho vykonávání, ani nemusel být vyučen v oboru. Stačilo jen na příslušném úřadu novou živnost ohlásit neboli „opovídat“. K další změně, přímo se týkající fotografické živnosti, došlo v roce 1926. K otevření samostatné živnosti fotografické již nestačilo jen být v oboru vyučen, žadatel musel prokázat určitou praxi a složené tovaryšské zkoušky.⁶⁰

Josef Šolc svůj nedostatek odstranil a roku 1933 mu byl živnostenský list opět vydán. Později zařizuje svůj fotoateliér na Husov náměstí . 1022. Jeho portrétní deskový fotoaparát mohutných rozměrů zn. „Kügler“ byl využíván ještě v osmdesátých letech dvacátého století v náchodské provozovně podniku Fotografia k produkci prázdných fotografií a poté byl prodán sběrateli A. Křížovi za 69,- Kč. Šolc byl také velmi produktivním vydavatelem pohlednic s vlastními fotografiemi Náchoda a okolí. Jeho reportážní práce reprezentuje například seriál záběrů z velkého požáru náchodského zámku v srpnu 1934. Tehdy došlo k samovznícení paliva ve sklepení, bylo zde uskladněno pět vagónů uhlí a koksů spolu s palivovým dřívím. Sjele se tím dvacet hasičských sborů z okolí, i armáda pomáhala, avšak přístup k ohni byl nemožný a dodávka vody byla špatná, zámek neměl vlastní zdroj vody.⁶¹ I tyto těžkosti živá reportáž zachycuje. Živnost zaniká v dubnu 1952, údajně neprovozováním.⁶²

Obr. 39

⁵⁹ Kříž, A., sběratel, Škrabka, L., pamětník

⁶⁰ Kovářková, N.: Živnostenská fotografie v Kolíně od počátku do 50. let 20. století. S. 3-6.

⁶¹ Šafář, O.: Náchod mého mládí. S. 53.

⁶² Státní okresní archiv v Náchodě, Rejstřík živností emeslných 1924-1940.

Nahlédneme-li do adresáře Republiky československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství z roku 1932, v adresáři příslušejícímu Náchodu najdeme tyto firmy:

Bárta, Jindřich, Kamenice 115

Kolínský, Petr, Palackého tř. 27

Langhans a spol, J.F., ul. biskupa Hurdálka 379

Pešek, Josef, Riegrova ul.

V náhodské fotografii první republiky se setkáváme i se jménem **Roman Hejda**, o kterém není nic známo, snad jen, že měl fotografický ateliér v Náchodu asi do roku 1945 (tvrzení sběratele Antonína Kříže).

Těsně před začátkem druhé světové války zahájil profesionální fotografickou činnost v Tyršově ulici č. 113 **Václav Krejčí**, (narozen roku 1902, Ostravském újezdu v Rusku), v roce 1945 byla jeho živnost přerušena a zanikla roku 1949⁶³.

⁶³ viz pozn. 57